

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 12.12.2001, sp. zn. Tpjn 303/2001, ECLI:CZ:NS:2001:TPJN.303.2001.1

Číslo: 15/2002

Právní věta:

Jednání pachatele uvedené v ustanovení § 235 odst. 1 tr. zák., které směřuje proti osobě, jež vnímala skutečnosti, které mohou být podkladem pro rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení (svědek v materiálním smyslu), a které je spácháno s úmyslem odradit tuto osobu od řádného plnění jejích povinností svědka vyplývajících z trestního řádu, naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. bez ohledu na to, zda svědek již byl nebo nebyl formálně předvolán ke svědecké výpovědi.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.12.2001

Spisová značka: Tpjn 303/2001

Číslo rozhodnutí: 15

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Svědek, Vydírání

Předpisy: § 235 odst. 1 tr. zák.
§ 235 odst. 2 písm. e) tr. zák.
§ 97 a násl. tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Z o d ů v o d n ě n í :

Ministr spravedlnosti zaslal předsedkyni Nejvyššího soudu podnět k zaujetí stanoviska k výkladu ustanovení § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. o trestném činu vydírání. Poukázal přitom na dvě rozhodnutí senátů Nejvyššího soudu řešící otázku, zda byl takový trestný čin spáchán na svědkovi, v zásadních směrech odlišně. Problém záleží v tom, zda ustanovení § 235 odst.1, odst. 2 písm. e) tr. zák. o trestném činu vydírání spáchaném na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností v trestním řízení poskytuje ochranu svědkovi tak, že je tato ochrana omezena jen na jeho procesní postavení založené např. aktem předvolání orgánem, který koná formální trestní řízení, v němž má být svědek vyslechnut, nebo zda poskytuje ochranu každé osobě, která se stala svědkem v materiálním smyslu, to znamená každé osobě, které je něco známo o skutkových okolnostech významných pro rozhodnutí orgánu v trestním řízení. Jde o usnesení

Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2000 sp. zn. 4 Tz 92/2000, kterým byla na podkladě prvního z vyslovených názorů zamítnuta stížnost pro porušení zákona, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000 sp. zn. [7 Tz 133/2000](#), kterým bylo na podkladě druhého názoru stížnosti pro porušení zákona vyhověno a byla zrušena rozhodnutí okresního a krajského soudu v konkrétní trestní věci.

Předsedkyně Nejvyššího soudu podnět ministra spravedlnosti postoupila předsedovi trestního kolegia Nejvyššího soudu ke zvážení, zda má být věc řešena stanoviskem kolegia Nejvyššího soudu.

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu pak podle § 30 odst. 2 zák. č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko ke správnému a jednotnému výkladu zákona v této otázce.

K tomu je nutno dodat, že jedno z citovaných rozhodnutí – usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2000 sp. zn. 4 Tz 92/2000 – bylo navrženo k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek s touto právní větou:

„Ustanovení § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. o trestném činu vydírání spáchaném na svědkovi vyžaduje, aby se tak stalo v souvislosti s výkonem povinnosti svědka, jež pro něj vyplývá ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení z příslušných ustanovení trestního řádu (srov. zejména § 97 až § 104). Osoba, která ještě ani nebyla předvolána jako svědek k příslušnému orgánu činnému v trestním řízení, zatím nemá žádné povinnosti svědka, není v procesním postavení svědka. Této osobě nelze poskytnout ochranu před vydíráním podle § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák., nýbrž pouze podle § 235 odst. 1 tr. zák., a to i v případě, že ji pachatel vydírá pro případný budoucí výkon její svědecké povinnosti.“

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před rozhodováním o uveřejnění výše uvedeného rozhodnutí ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, stejně jako u všech rozhodnutí navržených k tomuto účelu, vyžádalo vyjádření od Ministerstva spravedlnosti ČR, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů obou vrchních soudů i všech krajských soudů, Právnických fakult UK v Praze, MU v Brně a ZČU v Plzni a od České advokátní komory.

Ministerstvo spravedlnosti, Nejvyšší státní zastupitelství, Krajský soud v Plzni a Městský soud v Praze vyslovily ve svých vyjádřeních zásadní nesouhlas s navrženým rozhodnutím, a to v proto, že pokládají ochranu poskytovanou ustanovením § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. svědkovi za širší v tom směru, že jde o ochranu každé osoby, která se stala svědkem v materiálním smyslu.

Pochybnosti o právním názoru vyjádřeném v navrhovaném rozhodnutí a o vhodnosti jeho uveřejnění projevíly s odkazem na stejný důvod i Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Právnická fakulta UK Praha a Česká advokátní komora.

Soudci trestního kolegia Nejvyššího soudu při projednávání uvedeného rozhodnutí dospěli k závěru, že je není možno uveřejnit. Zcela převládl názor zastávající širší výklad předmětného ustanovení o ochraně poskytované svědkům. Za správný byl označen rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000 sp. zn. [7 Tz 133/2000](#).

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím tohoto stanoviska opět vyžádalo podle § 30 odst. 3 zák. č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů obou vrchních soudů i všech krajských soudů, Právnických fakult UK v Praze, MU v Brně a ZČU v Plzni a od České advokátní komory a Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky.

Oba vrchní soudy i všechny krajské soudy považují za správný názor zajišťující ochranu svědka v širším pojetí. To platí i o Nejvyšším státním zastupitelství, České advokátní komoře a Institutu pro kriminologii a sociální prevenci.

Ministerstvo spravedlnosti České republiky uvedlo, že pojem „svědek“ užitý v ustanovení, které je předmětem výkladu, je třeba chápat v materiálním smyslu, nikoliv v návaznosti na doručení předvolání. Navrhuje, aby byl přijat tento názor s tím, že svědkem, kterému je takto poskytována ochrana, je nejen nositel informací významných pro trestní řízení, ale i pro jiná řízení, kde zákon, který je upravuje, uvádí pojem svědek.

Právnická fakulta Masarykovy univerzity ve svém vyjádření uvedla, že názory členů katedry nejsou jednotné, argumentace obsažená v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2000, sp. zn. 4 Tz 92/2000 vycházející z pojmu svědek ve smyslu procesně formálním není vnímána jako čistý formalismus při výkladu tohoto pojmu. Dává v úvahu posuzovat jednání vyděrače směřující proti svědkovi v materiálním smyslu jako přípravu či pokus o vydírání budoucího formálního svědka.

Ústav státu a práva nedoporučuje přijmout stanovisko v takové podobě, kdy se při výkladu pojmu svědek používá ze zákona nevyplývající definice svědka v „učebnicové podobě“. S touto definicí souvisí i v zákoně nikde nevyhraněný použitý pojem „svědek v materiálním smyslu“. Jinak má tento ústav zato, že aplikace ustanovení § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. je možná i u vydírání směřujícího proti určité osobě před tím, než začala plnit svou zákonnou procesní roli svědka, pokud je ve vědomí pachatele povinnost svědka, jež má být v budoucnu vykonána, dostatečně konkretizována.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu po zvážení všech těchto vyjádření a v nich uvedených argumentů zaujalo stanovisko uvedené v právní větě. Pro úplnost je třeba dodat, že je nelze chápat tak, že se jeho závěry omezují jen na svědka vystupujícího v trestním řízení. Vykládané ustanovení poskytuje ochranu i svědkům v jiných řízeních a názory uvedené ve stanovisku je možno vztáhnout i na ochranu těchto svědků.

Usnesením ze dne 24. 5. 2000 sp. zn. 4 Tz 92/2000, jež bylo s citovanou právní větou navrženo k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud zamítl stížnost pro porušení zákona, ve které ministr spravedlnosti poukazoval na nesprávnou právní kvalifikaci jednání obviněného M. H., posouzeného v odvolacím řízení jako trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zákona, ač byl obviněný rozsudkem Okresního soudu v Karviné, pobočky v Havířově, ze dne 29. 9. 1999 sp. zn. 102 T 164/1999 uznán mimo jiné vinným trestným činem vydírání podle § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. Uvedeného trestného činu se obviněný M. H. dopustil tím, že dne 14. 5. 1999 v přesně nezjištěné době od 18.15 hodin do 19.30 hod. v H. poškozenému T. G. slovně vyhrožoval zabitím pro případ, že by jako svědek vypovídal před orgány Policie ČR v jeho trestní věci vedené v tu dobu u Policie ČR, Okresního ředitelství - II. oddělení Kriminální policie pod č. j. ORKA-4-125/KS-1-1999, kdy tyto výhrůžky vzbudily u poškozeného důvodnou obavu o jeho život, a proto se téhož dne dostavil na Policii ČR a tuto skutečnost oznámil.

Senát Nejvyššího soudu právní názor, na kterém založil své rozhodnutí, odůvodnil touto argumentací:

„Svědka v trestním řízení je osoba rozdílná od obviněného, která je předvolána orgánem činným v přípravném řízení trestním nebo soudem, aby jako svědek vypovídala o tom, co je jí známo o trestném činu, a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení (§ 97 až § 104, § 209 tr. ř.). Povinnosti svědka v trestním řízení ve smyslu ustanovení § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. je třeba chápat v návaznosti na § 175 tr. zák. jako povinnosti v řízení před soudem, v řízení před státním zastupitelstvím, v řízení před vyšetřovatelem nebo před policejním orgánem, pokud konají přípravné řízení podle trestního řádu.

V trestním řádu a v trestním zákonu jsou institut svědka, jeho postavení v trestním řízení, jeho práva a povinnosti upraveny pouze výše uvedeným způsobem. Podle § 97 tr. ř. je každý povinen se dostavit a vypovídat jako svědek na předvolání. Až tímto předvoláním tedy nastávají pro svědka shora popsané povinnosti, předtím svědek podle trestního řádu žádné povinnosti nemá. Jestliže tedy, jak tomu bylo v daném případě, T. G. předvolání ke svědeckému výslechu ještě neobdržel a žádné povinnosti jako svědek podle trestního řádu neměl, přičemž M. H. nebylo v době jeho shora popsaného jednání vůči T. G. sděleno ani obvinění pro trestný čin, nemohl M. H. vydírat poškozeného T. G. v souvislosti s výkonem jeho povinností svědka.

Pokud by byl přijat výklad ustanovení § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. ve smyslu, že zvýšená ochrana svědka podle tohoto zákonného ustanovení je poskytována svědku od doby, kdy svými smysly vnímal událost, která by mohla být trestným činem, nepřipustným způsobem v rozporu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod by se rozšiřoval okruh možných pachatelů takové trestné činnosti. Postižena by totiž mohla být i osoba vydírající takového možného svědka, i když by ani v budoucnu nebylo sděleno obvinění pro trestný čin, případně by takový svědek ani nebyl předvolán k výslechu orgánem činným v trestním řízení. Nelze pominout ani fakt, že chtěl-li by zákonodárce takovým osobám poskytnout zvýšenou ochranu, formuloval by jinak ustanovení § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. a nespokojil by se pouhým termínem svědek, který je třeba vykládat tak, jak je stanoveno v trestním řádu a v trestním zákonu.

V neposlední řadě je třeba připomenout, že ustanovení § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. hovoří nejen o svědkovi, ale i o znalci a tlumočnickovi, jejichž příbrání, postavení, práva a povinnosti jsou také upraveny zákonem, přičemž není pochybnosti o tom, že pachatel může uvedený trestný čin spáchat jen vůči znalci a tlumočnickovi, který byl v konkrétním trestním řízení jako znalec a tlumočnick příbrán a vykonával jako tlumočnick či znalec své povinnosti.

Svědům před zahájením trestního řízení a před jejich předvoláním je rovněž poskytována ochrana před vydíráním, ale pouze podle ustanovení § 235 odst. 1 tr. zák.“

Rozsudkem ze dne 28. 6. 2000 sp. zn. [7 Tz 133/2000](#) Nejvyšší soud řešil obdobný případ vydírání svědka, když rozhodoval o stížnosti pro porušení zákona, pokud jde o kvalifikaci skutku podle § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. V této trestní věci byl rozsudkem Okresního soudu v Příbrami ze dne 29. 9. 1999 sp. zn. 4 T 121/99 obviněný R. L. mimo jiné uznán vinným trestným činem vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák., kterého se dopustil tím, že dne 9. 4. 1999 v budově Základní školy v P., když byl přistižen při pokusu o krádež peněženky ke škodě J. Č., té po zadržení vyhrožoval těžkou újmou na zdraví, pokud vše oznámí policii, čímž u ní vzbudil důvodnou obavu, že svoje výhrůžky splní. Odvolání podaná obviněným a státním zástupcem v neprospěch obviněného byla zamítnuta usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 21. 12. 1999 sp. zn. 10 To 505/99.

Nejvyšší soud rozhodl, že byl porušen zákon ve výroku o vině trestným činem vydírání. Především uvedl, že podle důkazů mělo být vydírání páčáno až po tom, co byla trestná činnost obviněného oznámena, a že se vztahovalo k ovlivnění případné budoucí výpovědi poškozené jako svědkyně. Za mylný pak považoval názor obou soudů, že proto, že poškozená v době činu ještě neměla procesní postavení svědkyně, nemohl být čin spáchán v souvislosti s výkonem jejich svědeckých povinností. Rozhodnutí Nejvyšší soud zdůvodnil tím, že ochrana svědka podle § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. není vázána na jeho procesní postavení založené teprve např. aktem předvolání orgánem veřejné moci, který koná formální řízení, v němž má být svědek vyslechnut. Citované ustanovení poskytuje ochranu každé osobě, která se stala svědkem v materiálním smyslu, to znamená každé osobě, které je něco známo o skutkových okolnostech významných pro rozhodnutí orgánu veřejné moci, a to bez ohledu na okolnost, zda byla nebo nebyla formálně předvolána k podání svědeckví. Osoba, která je v uvedeném materiálním smyslu svědkem, požívá ochrany citovaného ustanovení od počátku, to znamená od okamžiku, kdy svým vnímáním získala příslušné poznatky. V krajním případě přichází v

úvahu i ochrana v době před jejich získáním, pokud by vydírání této osoby směřovalo k tomu, aby v budoucím řízení porušila svědeckou povinnost, a toto jednání bylo spácháno před tím, než vydíraná osoba poznatky získala. Ustanovení § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. by se ve vztahu ke zvýšené ochraně svědka zcela míjelo svým účelem, pokud by bylo vykládáno tak, že jeho aplikace přichází v úvahu jen tehdy, jestliže osoba, o jejíž zvýšenou ochranu jde, je v době vyděračského útoku v procesním postavení svědka ve formálním řízení.

Za správné je třeba pokládat názory vyslovené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000 sp. zn. [7 Tz 133/2000](#).

Trestného činu vydírání podle § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. se dopustí ten, kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opomenul nebo strpěl, a spáchá takový čin na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností.

Pro posouzení sporné otázky je nutné vyložit pojmy „svědek“ a „spáchá čin (vydírání) v souvislosti s povinnostmi svědka“, a to ve vztahu k trestnímu řízení.

Trestní zákon ani trestní řád pojem svědka nedefinují. Trestní řád vymezuje v ustanoveních § 97 až 104 pouze povinnosti a práva svědka a postup při provádění důkazů jeho výpovědi.

V soudní praxi i literatuře jsou ustanovení poskytující zvýšenou ochranu svědků (§ 221 odst. 2 písm. a/, § 222 odst. 1, odst. 2 písm. a/ a § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e/ tr. zák.), pokud jde o vymezení pojmu svědka, především vykládána ve vztahu k ustanovení § 175 odst. 1 tr. zák., o trestném činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku, kde jsou vymezeny orgány, před kterými je možno se tohoto trestného činu dopustit. V trestním řízení jsou to soud a dále státní zástupce, vyšetřovatel a policejní orgán, pokud konají přípravné řízení.

Svědkiem v materiálním pojetí tohoto pojmu svědek je každá fyzická osoba, která nějakou událost, jednání, a tedy i páchaní trestné činnosti svými smysly vnímá, a to již v době, kdy tento jev probíhá, to znamená ještě bez souvislosti s trestním řízením. Svědkem v tomto smyslu se nestává až v okamžiku, kdy je podle příslušných procesních předpisů vyzvána k podání svědecké výpovědi. Předvoláním nebo vyzváním ke sdělení poznatků důležitých pro trestní řízení ve smyslu § 97 tr. ř. se stává svědkem ve formálně procesním smyslu.

Pojem svědek uvedený v ustanovení § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. sám o sobě nevylučuje, aby byl tento zákonný znak chápán v uvedeném materiálním smyslu. K tomu je možno uvést, že trestní řád pojem svědek užívá i v tomto širším smyslu. Např. ustanovení § 67 odst. 1 písm. b) tr. ř. uvádí jako vazební důvod obavu, že obviněný bude mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání tím, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky.

Pokud jde o druhý vykládaný pojem, je třeba nejprve uvést, co jsou povinnosti svědka v trestním řízení. Těmito povinnostmi svědka jsou:

- na předvolání se dostavit a vypovídat o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení (§ 97 tr. ř.),
- při výslechu zachovávat státem uloženou nebo uznanou mlčenlivost (§ 99 odst. 2 tr. ř.),
- při výslechu vypovědět úplnou pravdu a nic nezamlčet (§ 101 odst. 1 tr. ř.),
- v rámci výslechu se podrobit příkazu napsat potřebný počet slov, je-li toho třeba ke zjištění pravosti rukopisu (§ 101 odst. 4 tr. ř.),

- pokud používá při výslechu písemných poznámek, na požádání je předložit vyslychajícímu k nahlédnutí (§ 93 odst. 1 a § 103 tr. ř.),
- při rekognici na výzvu vyslychajícího nejprve popsat osobu nebo věc, o jejíž znovupoznání jde (§ 93 odst. 2 tr. ř., § 103 tr. ř.).

Uvedené povinnosti plní samozřejmě svědek teprve, když je ve formálním postavení svědka. Pojem „spáchá čin v souvislosti s povinnostmi svědka“ je však tak široký, že podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu zahrnuje i jednání vůči svědkovi v období, kdy svědek ještě své povinnosti neplní, ale jednání má k tomuto plnění povinností určitý vztah. Jelikož jde o souvislost činu záležitího ve vydírání s výkonem povinností svědka, zákonnou podmínkou pouze je, že musí jít o vztah záležití v ovlivňování výkonu uvedených povinností. Takové ovlivňování samozřejmě může být stejně účinné jak po předvolání svědka k výslechu orgánem činným v trestním řízení, tak před ním. Logice uvedených závěrů nasvědčuje i srovnání dikce „spáchá čin na svědkovi v souvislosti s výkonem jeho povinností“, se zněním dalších ustanovení trestního zákona poskytujících zvýšenou ochranu svědkům. Zákonné znění „spáchá čin na svědkovi pro výkon jeho povinností“ tvořící obsah ustanovení § 221 odst. 2 písm. a) tr. zák. a § 222 odst. 2 písm. a) tr. zák., o úmyslných trestných činech ublížení na zdraví, vymezuje na rozdíl od ustanovení § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. jednoznačně ochranu jen na toho, kdo již své povinnosti vykonal v procesním postavení svědka ve formálním řízení. Je tedy zřejmé, že zákonodárce v citovaných ustanoveních rozlišuje rozsah poskytované ochrany svědkům, a to s ohledem na charakter postihovaných jednání a jejich následků.

Samotné znění zákona v ustanovení § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. tedy neobsahuje takové vymežující údaje, které by přímo nebo nepřímo omezovaly pojem svědka v tom smyslu, jak činí první rozhodnutí Nejvyššího soudu. Naopak jeho logický a systematický výklad plně nasvědčuje tomu, že je jím poskytována ochrana osobám, které jsou svědky v materiálním smyslu. Nelze proto souhlasit ani s názorem uvedeným v tomto rozhodnutí, že by se širším výkladem nepřijatelným způsobem, v rozporu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod, rozšiřoval okruh možných pachatelů takové trestné činnosti.

Senát Nejvyššího soudu v druhém rozhodnutí správně dovodil, že smyslem zvýšené trestněprávní ochrany každé osoby, která je svědkem v materiálním smyslu, je především zajistit to, aby v žádném stadiu nebyla vystavena útokům popsaným v § 235 odst. 1 tr. zák., pokud by jimi byl ovlivňován, byť budoucí, výkon jejich povinností, které má jako svědek ve formálním řízení konaném před orgánem veřejné moci. Nelze pominout, že smyslem ustanovení § 235 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zák. je také to, aby prostřednictvím zvýšené ochrany svědků byly zajištěny podmínky pro objektivní rozhodování orgánů veřejné moci, které vycházejí mimo jiné i z různých svědeckých osob.

Ustanovení § 235 odst. 2 písm. e) tr. zák. by se ve vztahu ke zvýšené ochraně svědka zcela míjelo svým účelem, pokud by bylo vykládáno tak, že jeho aplikace přichází v úvahu jen tehdy, jestliže osoba, o jejíž zvýšenou ochranu jde, je v době vyděračského útoku v procesním postavení svědka ve formálním řízení. Vyloučit zvýšenou ochranu svědka by v tomto případě v podstatě znamenalo i rezignaci na důraznou ochranu objektivnosti rozhodování orgánů veřejné moci před nepřijatelným ovlivňováním důkazů, které teprve budou provedeny ve formálním řízení.